

iOtroci Foxconnu

Desať bodov proti jednému hnilemu jablku

Nasledujúci text od kolektívu **gongchao.org** pri príležitosti prezentácií v Prahe a Bratislave v marci 2013 preložili a vydali **Kolektívne proti kapitálu**.

1 Úvod

Foxconn je najväčším zmluvným výrobcom elektroniky na svete. Vo svojich veľkých továrňach v Číne i inde vyrába pre Apple, Sony, Google, Microsoft, Amazon a ďalšie značky. Pracujúci vo Foxconne sú iOtroci, ktorí čelia otrasným pracovným podmienkam a vyrábajú naše komunikačné nástroje ako iPhone, elektronické čítačky Kindle či herné konzoly Playstation.

V roku 2010 otriasla čínskymi továrňami Foxconnu séria samovrážd, ktorá pritiahla celosvetovú pozornosť. Pod tlakom verejného rozhorčenia Foxconn prisľúbil, že zlepši pracovné podmienky a zvýši mzdy. Situácia sa však odvtedy nezlepšila: Foxconn zrýchlil presun tovární do čínskeho vnútrozemia, zamestnáva študentov-praktikantov ako „ešte lacnejšiu“ prácu, zametá pod koberec pracovné úrazy, aby ušetril peniaze, a naďalej využíva militaristický manažérsky režim.¹

Robotníci vo Foxconne však zďaleka nie sú nemými obeťami vykorisťovania a represie. Popri každodenných formách odporu voči tempu pásovej výroby tiež viedli štrajky a búrili sa počas nepokojov.

2 Výroba štíhla ako kobra

Zmluvní výrobcovia sú spoločnosti, ktoré ponúkajú svoje produktívne kapacity značkám, čo nemajú vlastné fabriky. Tento systém vznikol v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. storočia a uchytil sa nielen v elektrotechnickom, ale aj textilnom a obuvnom priemysle. Mnohé takéto fabriky sa nachádzajú v špeciálnych ekonomických zónach krajín, v ktorých sú nízke mzdy – v Ázii, v Latinskej Amerike a vo východnej Európe.

Od osemdesiatych rokov Foxconn vyrástol z malého subdodávateľa na najväčšieho výrobcu na svete, ktorý len v Číne zamestnáva vyše milióna robotníkov. Vo fabrikách s desiatkami, ba dokonca stovkami tisícov zamestnancov, ktoré sa nachádzajú v čínskych priemyselných centrách (napr. v mestách Shenzhen, Kunshan, Taiyuan, Hangzhou, Chengdu, Zhengzhou, Langfang) Foxconn zaobstaráva takmer všetky procesy vývoja a výroby elektronických produktov. Kapacity firmy pokrývajú výrobu „low-tech“ súčiastok i montáž „high-tech“ produktov. Foxconn postupne vyvinul výrobný systém, ktorý sa považuje za príklad pre globálne výrobné reťazce a pre továrne produkujúce pre svetový trh.

3 Jednoducho vykorisťovanie

Anglický výraz „iSlave“ by sa mohol písať aj „I slave“. ² Tento termín vyjadruje otročenie pre šéfa, podrobenie kapitalistickému vykorisťovaniu a násilnému továrenskému režimu

vo veku internetu. Pracovné podmienky vo Foxconne sú charakteristické:

1. tayloristickým pracovným procesom na výrobných linkách a pracovných doskách,
2. systémom zmien s povinným a čiastočne nezaplateným nadčasom,
3. prísny a často despotickým dozorom,
4. vysokou rýchlosťou a intenzitou práce,
5. nebezpečným pracovným prostredím (nebezpečné stroje, ale aj jedovaté látky), ktoré vedie k úrazom a chorobám z povolania.³

K autoritárskemu štýlu manažmentu patria prísne kontroly, tvrdé tresty za najmenšie „priestupky“, telesné prehliadky firemnou bezpečnostnou službou atď. Preľudnené ubytovne, v ktorých býva väčšina robotníkov, sú predĺženou rukou dielne a výrobné linky. Majú strážené brány, povinnú účasť obyvateľov na upratovaní, a izbový poriadok, na základe ktorého jednu miestnosť vždy obývajú zamestnanci z rôznych dielní a zmien. To vedie k izolácii, nedostatku spánku a konfliktom medzi robotníkmi. Ide o politiku Foxconnu, ktorej cieľom je rozdeliť pracujúcich a zabrániť kolektívnemu odporu.

4 Najsamľaciejšie

Väčšinu pracovníkov vo výrobe tvoria migranti od 16 do 25 rokov, pričom šesťdesiat percent z nich sú muži.⁴ Zvyčajne zarábajú od 1 300 do 2 300 renminbi mesačne (vrátane nadčasov; 160 až 280 €). Táto mzda je síce vyššia ako regionálna minimálna mzda stanovená zákonom, no stále nepostačuje na usadenie sa v meste, založenie rodiny a vôbec život, po ktorom títo robotníci túžia.

Aby prekonal obmedzenia zákonníka práce, najmä predpísanú minimálnu mzdu, Foxconn každoročne zamestnáva desiatky tisícov 16- až 18-ročných študentov z technických škôl ako tzv. praktikantov.⁵ Školy ich často nútia pracovať vo Foxconne v rámci vzdelávania. Formálne sú na odbornej praxi a získavajú pracovné zručnosti, no v skutočnosti pracujú na výrobných linkách popri iných zamestnancoch – no za nižšie mzdy. Môžu ich tiež ľahko prepustiť bez nároku na odstupné. Títo študenti slúžia ako flexibilná rezervná armáda pracujúcich, ktorú využívajú aj mnohé iné firmy v Číne.

5 Vzдор a vzbura

Príbeh iOtrokov je príbehom vykorisťovania a represie, ale aj každodenného odporu a bojov. V nich ide o kapitalistickú nadvládu nad pracujúcimi a kontrolu nad výrobou, o intenzitu práce a jej rýchlosť (výroba výmenných hodnôt), ako aj

¹ K tomuto záveru dospel výskumný projekt o Foxconne, ktorý dokumentuje publikácia Pun Ngai, Lu Huilin, Guo Yuhua, Shen Yuan: *Wo Zai Fushikang* („Ja vo Foxconne“), Peking 2012. Nemecký preklad tejto knihy vyšiel v marci 2013: *iSlaves – Ausbeutung und Widerstand in Chinas Foxconn-Fabriken* („iOtroci – Vykorisťovanie a odpor v čínskych fabrikách Foxconnu“). Pozri tinyurl.com/a7qoztl.

² (Pozn. prekl.: „iSlave“ znamená doslova „iOtrok“. Keďže výraz *slave* môže byť podstatným menom i slovesom, rozdelením na „I slave“ dostaneme „Ja otročím“.) Anglické *slave* pochádza zo starofrancúzskeho *sclave*, z latinského *sclavus* a gréckeho *sklábos*. Grécky výraz pochádza z etnonyma „slav“. Vo vojnách na počiatku stredoveku bolo zajatých a zotročených množstvo Slovanov (pozri Slave na angl. Wikipedii, tinyurl.com/3xshtn). Malé „i“ vo výrazoch iPhone alebo iPad znamená „internet“, ale zároveň označuje jednotlivca, individuum ako anglické „I“ („ja“). Pozri o tom tinyurl.com/43qt9t9.

³ Viac informácií na www.gongchao.org. Na YouTube je zaujímavý rozhovor s bývalou zamestnankyňou Foxconnu: youtu.be/lhfotgtXd8c.

⁴ To je novinka posledného desaťročia. Predtým drvivú väčšinu pracujúcich tvorili ženy, no v dôsledku nedostatku pracovnej sily v priemyselných centrách, najmä v delte Perlovej rieky, začal Foxconn najímať viac mužov.

⁵ Praktikanti tvorili v roku 2010 až 15 percent celkovej pracovnej sily Foxconnu. Pozri Pun Ngai – Chan, Jenny: *The Spatial Politics of Labor in China: Life, Labor and a New Generation of Migrant Workers*. *The South Atlantic Quarterly*, 112:1, zima 2013.

o kvalitu vyrobených tovarov (výroba úžitkových hodnôt). Robotníci Foxconnu sa sťažujú na celý rad problémov: nízke mzdy, brutálne tempo strojov, nezmyselnosť a nudnosť práce, nebezpečné pracovné prostredie, despotickí nadriadení, preľudnené ubytovne. Foxconn prirovnávajú k väznici, jeho jedáleň k chlievu. Nenávidia každodenné vyčerpanie pri práci a po nej. Hovoria napríklad, že „Ak zostaneš vo Foxconne prídlho, zblbneš z toho!“. Alebo: „Foxconn ma zradil, takže nemám dôvod ho šetriť“.⁶

Okrem toho, že „volia nohami“ – Foxconn má vysokú mieru fluktuácie –, pracujúci využívajú každodenné formy odporu ako je sabotáž či spomalenie práce. Niekedy sa zapájajú do kolektívnych bojov, akými boli napríklad štrajky v továrenských komplexoch v Zhengzhou v októbri 2012 a vo Fengchengu v januári 2013. Tam, kde takýmto formám boja zabránil militaristický režim Foxconnu, došlo k nepokojom, ako napríklad v Chengdu v júni 2012 alebo Taiyuane v septembri 2012.⁷

6 Vyriešiť nevyliešiteľné

V mnohých čínskych priemyselných centrách sa počet bojov migrantských pracujúcich zvyšuje od začiatku minulého desaťročia. Prvý vrchol dosiahol počas štrajkovej vlny v autopriemysle v lete 2010. Spoločnosti boli prinútené zvýšiť mzdy. Dôležitým faktorom je tu aj to, že Komunistická strana Číny (KS) sa obáva destabilizácie svojej nadvlády. Preto v období rokov 2006 – 2011 medziročne zvyšovala zákonné regionálne minimálne mzdy priemerne o 12,5 percenta. Predpokladá sa, že do roku 2015 by mzdy mali ďalej každoročne rásť o aspoň 13 percent.⁸ Po sérii samovrážd v čínskych továrňach v roku 2010 bol Foxconn pod tlakom verejnosti a zvýšil mzdy. Zároveň však znížil prémie a príplatky za nadčasy. Zrýchlil tiež presun výroby z pobrežného juhovýchodu Číny do vnútrozemia, kde sú mzdy až o 50 % nižšie. Využil pritom súťaženie regiónov a municipalít o investície a získal rozsiahlu finančnú podporu od štátu. Zároveň vytrvale investuje do nových strojov a technológií. Zatiaľ však nie preto, aby nimi ľudskú prácu nahrádzal, ale preto, aby znížil potrebnú kvalifikáciu, prácu ešte viac znehodnotil a zdokonalil jej podrobenie tempu stroja. No ani priestorový, ani technologický korektív nevyliešili to, čo sa vyriešiť nedá. Po roku 2010 sa väčšina ohlásených bojov odohrala práve v nových továrňach, postavených na zelených lúkach.

7 Diverzná taktika

Komunistická strana Číny sa celé roky snažila zabrániť nepokojom pracujúcich nielen zvyšovaním minimálnej mzdy a represiou, ale aj usmerňovaním proletárskej nespokojnosti do oficiálnych kanálov sprostredkujúcich orgánov, pracovných súdov, a tiež priamym zapojením ústredia práce. Keďže tieto opatrenia nezabránili opakujúcim sa vlnám nepokojov pracujúcich v posledných rokoch (najmä veľkej vlny v lete 2010), KS experimentuje so zmenami v systéme odborov. Čiastočne zrušila priame menovanie odborárskych funkcionárov „zhora“ a v niektorých firmách, kde nedávno došlo

k nepokojom (napríklad v závode Hondy vo Foshane, kde sa štrajková vlna r. 2010 začala), povolila voľby odborárskych predákov.

Začiatkom roku 2013 Foxconn ohlásil, že sa v jeho prevádzkach budú do konca júla konať dielenské voľby, ktoré sa majú opakovať každých päť rokov. Oficiálne odbory blízke KS sú v závodoch Foxconnu aktívne od roku 2006, no pod prísnu kontrolou manažmentu. „Demokratická“ legimitizácia dielenských predákov má zlepšiť pošramotený imidž Foxconnu ako „sweatshopu“, čiže robotárne. Foxconn chce podkopať nezávislý odborársky odpor, ktorý sa skrýva za štrajkami a ďalšími akciami. Reforma odborov by tiež mala manažmentu poskytnúť viac informácií o nespokojnosti pracujúcich, takže bude schopný robiť protiopatrenia a zabrániť kolektívnym akciám už v ich počiatkoch.

8 Spravodlivá škandalizácia

Foxconn si za brutálne vykorisťovanie a drsné pracovné podmienky vyslúžil veľa kritiky – rovnako ako Apple. Trblietavá značka tejto americkej spoločnosti symbolizuje globalizovanú kapitalistickú kultúru vybudovanú na drsnej forme námezdného otroctva: v dodávateľských fabrikách ako je Foxconn, v obchodoch Apple a inde.

Medzinárodná kampaň proti týmto spoločnostiam sa začala už pred samovraždami roku 2010. Jej cieľom je zahanbiť firmy, vytvoriť verejný tlak a organizovať zákaznicke bojkoty – v nádeji, že to prinúti Foxconn zlepšiť podmienky.⁹ Ťažko však povedať, aké sú výsledky tejto kampane. Samozrejme, Apple si na imidži dáva záležať, pretože potrebuje udržať odbyt. No Apple i Foxconn dosiaľ len teatrálny sľubujú a robia kozmetické zmeny. Čo iné sa dalo čakať? Skutočný tlak vytvára vysoká miera fluktuácie spolu s nedostatkom pracovnej sily v priemyselných centrách Číny, ako aj časté boje pracujúcich v továrňach Foxconnu.

Nejde tu však len o účinnosť škandalov a kampaní proti konkrétnym spoločnostiam. Pri väčšine kampaní tohto druhu hrozí, že povedú k vzniku (alebo zhoršeniu) nasledujúcich problémov:

1. Často sa obmedzujú len na kritiku „prílišného vykorisťovania“, „zlých šéfov“, „nedemokratických firiem“ alebo „likvidátorov odborov“. To vedie k požiadavkám za „sociálne zodpovedný“ manažment, „demokratické“ sprostredkovanie konfliktov práce a kapitálu, alebo, čo je horšie, za intervenciu štátu (v tomto prípade autoritárskeho), ktorý má nastoliť alebo obnoviť „sociálnu spravodlivosť“;
2. Kampane často podporujú (nezávislé) odbory, kolektívne vyjednávanie alebo iné formy vyjednávania medzi kapitálom a pracujúcimi;
3. Kampane žiadajú podporu pre pracujúcich zvonka – teda podporu zo strany „spotrebiteľov“ v „bohatých krajinách“, ktorá má pomôcť „výrobcom“ v „chudobných krajinách“. Týchto „výrobcov“ pritom kampane zobrazujú ako slabých (alebo ako obeť).

⁶ Pozri príbehy robotníkov v publikácii z poznámky č. 1.

⁷ Zoznam štrajkov a nepokojov v závodoch Foxconnu pozri v tabuľke na gongchao.org. (Slovenský preklad pozri na blogu KPK, tinyurl.com/b7ulkdy)

⁸ Pozri o tom správu Reuters (tinyurl.com/7z87v34). Podľa iného zdroja „čínske reálne mzdy vyjadrené v konštantných dolároch z roku 2005 vzrástli za posledných jedenásť rokov o 350 percent“ (tinyurl.com/bdatouz).

⁹ O týchto kampaniach pozri napríklad webové stránky goodelectronics.org a makeitfair.org.

9 Koniec iOtroctvu

Hoci s dobrými úmyslami, (1) táto neúplná (a ideologická) kritika kapitalizmu vedie k ilúziám o možnosti zásadných zmien prostredníctvom reformizmu. Triedny boj však nemá byť kyvadlom, ktoré sa pohybuje od robotníckych bojov k reformovanému kapitalistickému rámcu a zase späť. Cieľom triedneho boja je prekonať vykorisťovanie. Navyše, (2) robotníci vo Foxconne zlepšia svoje podmienky sami, vtedy, keď dokážu vybudovať moc pracujúcich, ktorá sa vyjadruje prostredníctvom odmietania práce v štrajkoch alebo iných formách boja v závodoch. Odbory dokážu vyjednať v kolektívnom vyjednávaní priaznivé podmienky len v prípade, že sú pracujúci schopní pokračovať v kolektívnych akciách. A napokon, (3) fatálne nepochopenie spôsobu, akým vybudovať cestu k zjednoteným bojom proletárov po celom svete (t. j. mylná predstava, že treba stavať na podpore spotrebiteľov, a nie pracujúcich v „bohatých“ krajinách, pozn. prekl.) prehľbuje hranice medzi robotníckymi triedami v rôznych častiach sveta.

V čase hlbkej kapitalistickej krízy, ktorú sprevádzajú nové triedne hnutia po celom svete a preukazujú svoju schopnosť seba-organizácie, majú kampane zmysel vtedy, keď útočia na všetky kapitalistické štruktúry vykorisťovania, nepožadujú sprostredkovanie medzi triedami, a zakladajú sa na vzájomnej solidarite „rovných s rovnými“. Solidarita je možná tam, kde (potenciálne) odbojné subjekty, vedomé si vlastnej moci, vidia spoločné ciele a prepájajú svoje boje. V prípade Foxconnu to znamená, že by priemyselný robotníci vo fabrikách Foxconnu v Číne (alebo v Českej republike, na Slovensku či v iných krajinách), baníci ťažiaci koltán v Kongu, predavači v obchodoch Apple a call-centrách po celom svete bojovali proti svojmu vlastnému vykorisťovaniu

a zároveň sa vzťahovali k vykorisťovaniu a bojom v celom výrobnom reťazci.

10 Epilóg

To, čo na Foxconne najviac šokuje, nie sú extrémny a zlovôľa, ale práve rutina a zdanlivá normálnosť vykorisťovania a ponížovania. Termín iOtrok neoznačuje len konkrétnu formu námezdného otroctva, ale sám princíp vykorisťovania námezdné práce: podriadenie autoritárskemu režimu výroby, žmýkanie nadhodnoty prostredníctvom smrtiacich pracovných procesov. Inými slovami, hrubá forma vykorisťovania vo Foxconne nemá pôvod v zlomyseľných nápadoch kapitalistov, ktorí firmu vlastní (hoci sú nepochybné zlomyseľní), ale v logike akumulácie kapitálu. Despotický manažment Foxconnu je stratégiou, ako ovládať a žmýkať pracovnú silu. Ako taký je zároveň reakciou na každodenný odpor a zápasy robotníkov „zdola“.

V tomto každodennom zápase iOtrokov ide o to, koľko pracovnej sily a za akú cenu sa bude vykorisťovať – alebo či sa vôbec bude robiť vyčerpávajúca, monotónna, nebezpečná továrnska práca. iOtroci nie sú obeť, púhe kolieska v mašinérii kapitálu (ako ich vidí kapitál), ale sila, ktorá neustále narušuje kapitalistický plán výroby a reprodukcie. Robotníci Foxconnu sú predstaviteľmi triedneho konfliktu v čínskej globálnej továrni. Preto sú ich boje súčasťou globálnych triednych bojov, ktoré v súčasnosti naberajú na intenzite, a sú rovnako zdrojom, ako aj výsledkom krízy kapitalizmu. Ak sa moc pracujúcich v čínskych globálnych továrňach zväčší až po bod, v ktorom zničí existujúci globálny reťazec akumulácie kapitálu, bude možné čokoľvek. Neprizerajme sa len, nečakajme len, nedúfajme len.

Kto sú gongchao.org?

Projekt **Gongchao.org** vznikol v septembri 2008, aby skúmal a dokumentoval zápasy pracujúcich v Číne z hľadiska triedneho boja, migrácie a genderu. Webová stránka ponúka výber analytických textov a príbehov robotníkov v anglickom a nemeckom jazyku. Autori projektu sa podieľali na niekoľkých publikáciách. Popri písaní a prekladoch článkov i kníh sa Gongchao.org zúčastňujú na výskumných projektoch a rozhovoroch v Číne. Vo východnej a západnej Európe, ale aj inde organizujú prezentácie a diskusie o bojoch pracujúcich v tejto krajine. V spolupráci s **Kolektívne proti kapitálu** v minulosti pripravili prezentácie v Prahe (2011) i v Bratislave (2009, 2010).

Kde sa dozviem viac o Foxconne?

V súvislosti s prezentáciami v Čechách a na Slovensku sme položili niekoľko textov od Gongchao.org, ktoré vyšli na blogu **Kolektívne proti kapitálu**: protikapitalu.org/znacky/foxconn/. Spolu s francúzsko-belgickou skupinou **Mouvement Communiste** sme tiež vydali brožúru *Dělnická autonomie útočí v Číne* (2011), ktorá objasňuje priebeh štrajkovej vlny v čínskom autopriemysle v roku 2010, no zároveň zhŕňa dejiny triedneho boja v Číne po roku 1949: protikapitalu.org/publikace/delnicka-autonomie-utoci-v-cine.

Kto sú Kolektívne proti kapitálu?

Kolektívne proti kapitálu (KPK) je skupina, ktorá pôsobí v Českej republike a na Slovensku. Vznikla v roku 2005 a nadväzuje na zaniknutú anarchokomunistickú skupinu *Organizace revolučních anarchistů – Solidarita*. Teoreticky sa opiera o prúd označovaný ako „ľavý komunizmus“, ale tiež o kritiku ideológie ľavice i ultra-ľavice a o prvú vlnu tzv. operaizmu. Odbory považuje za integrálnu súčasť moderného kapitalistického štátu a stavia proti nim autonómiu pracujúcich (nezávislosť pracujúcej triedy od štátu, kapitálu i „robotníckych“ strán či odborov). Skupina kladie dôraz na metódu *inquiry*. Ide o robotnícky výskum „zdola“, ktorého cieľom je spoznať organizáciu kapitálu a povahu jeho nástrojov, ktorými sa usiluje podrobiť si pracujúcich a rozdeliť ich. Zároveň umožňuje skúmať triednu kompozíciu – štruktúru pracovnej sily, jej vzťah k organizácii práce a k technológiám – ktorá je zásadným faktorom pri formovaní kolektívneho odporu voči diktátu kapitálu a jeho štátu.

KPK vydali niekoľko publikácií, venovaných napríklad novembru 1989, francúzskemu máju '68, divokému štrajku v českej fabrike Hyundai, nátlakovej akcii českých lekárov, súčasnej finančnej a rozpočtovej kríze alebo rasovým nepokojom na severe Čiech. V Prahe a Bratislave od roku 2009 organizujú čítanie Marxovho *Kapitálu*. Od roku 2005 úzko spolupracujú s **Mouvement Communiste** (Francúzsko/Belgicko) a od roku 2013 so skupinou *Smer zmeny* (India).

Skupina publikuje na protikapitalu.org a [facebook.com/protikapitalu](https://www.facebook.com/protikapitalu).